

Pokročilé biofyzikální metody v experimentální biologii

Ctirad Hofr

Oddělení funkční genomiky a proteomiky

Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta
Brno, Česká republika

FGIP

Proč biofyzikální metody?

- Biofyzikální metody využívají fyzikální principy ke studiu biologických systémů
- Poskytují kvantitativní údaje, což usnadňuje srovnávání různých experimentálních systémů

Proč fluorescence?

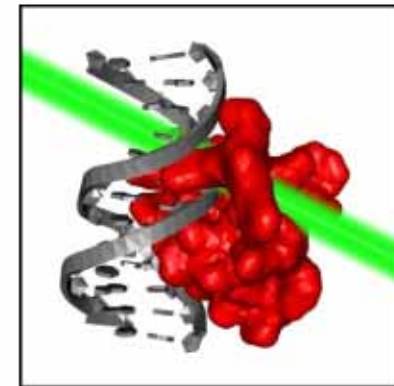
- Umožňuje nám vidět pouhým okem, co bychom jinak neviděli

Obsah přednášek

- Absorbční a fluorescenční spektroskopie v biologické analýze molekul
- Vlastní fluorescence proteinů
- Časově ustálená a časově rozlišená fluorescence (Steady state, Time-resolved)
- Zhášení fluorescence, fluorescenční rezonanční přenos energie - použití při sledování strukturních změn molekul
- Anizotropie fluorescence a její změna při interakci makromolekul
- Nevlastní fluorescence - fluorescenční značky, sondy a indikátory
- Fluorescenční značení DNA a proteinů
- Fluorescenční mikroskopie
- Analytické použití fluorescence pro stanovení koncentrace molekul
- Příklady využití fluorescence v biologické praxi

Přednášky

1. [Základní přehled biofyzikálních metod používaných v biologii](#)
2. [Definice a charakteristiky absorpce, fluorescence a fosforescence](#)
3. [Přístrojové vybavení pro měření - spektrofotometr, spektrofluorometr](#)
4. [Časově ustálená fluorescence \(Steady state\)](#)
5. [Časově rozlišená fluorescence \(Time-resolved\)](#)
6. [Anizotropie fluorescence a její změna při interakci makromolekul](#)
7. [Absorpční spektroskopie v biologické analýze molekul](#)
8. [Zhášení fluorescence, fluorescenční rezonanční přenos energie - použití při sledování strukturních změn molekul](#)
9. [Vlastní fluorescence biologicky významných molekul](#)
10. [Nevlastní fluorescence - fluorescenční značky, sondy a indikátory](#)
11. [Fluorescenční značení DNA a proteinů](#)
12. [Fluorescenční mikroskopie](#)
13. [Analytické použití fluorescence pro stanovení koncentrace](#)
14. [Příklady využití fluorescence v biologické praxi](#)

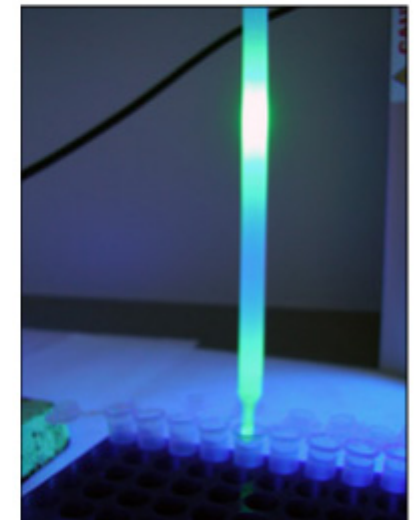

Praktické úlohy

- Měření spektrálních charakteristik proteinů a nukleových kyselin
- Stanovení koncentrace nukleových kyselin a proteinů za použití fluorescence a absorpční spektroskopie (kolorimetrie)
- Vliv pH a teploty na spektrální vlastnosti fluorescenčních sond
- Měření vlastní fluorescence proteinů
- Příprava fluorescenčně značeného proteinu nebo DNA
- Vizualizace makromolekul při elektroforetické separaci
- Využití fluorescenčního rezonančního přenosu energie (FRET) při sledování hybridizace komplementárních řetězců nukleových kyselin
- Sledování změny intenzity fluorescence po relaxaci vlásenkové struktury fluorescenčně značené DNA
- Real-time PCR - detekce amplifikace DNA
- Fluorescenční mikroskopie (fluorescenční *in situ* hybridizace)
- Studium interakce molekul za pomoci anizotropie fluorescence – vazba proteinu a fluorescenčně značené DNA

Cvičení - praktické úlohy

1. [Měření spektrálních charakteristik proteinů a nukleových kyselin](#)
2. [Přesné stanovení koncentrace nukleových kyselin a proteinů za použití fluorescence a absorpční spektroskopie](#)
3. [Vliv pH a teploty na spektrální vlastnosti fluorescenčních sond](#)
4. [Měření vlastní fluorescence albuminu, tryptofanu, tyrozinu a fenylalaninu](#)
5. [Příprava fluorescenčně značeného proteinu](#)
6. [Spektroskopická charakteristika fluorescenčně značené DNA a proteinu](#)
7. [Vizualizace makromolekul při elektroforetické separaci](#)
8. [Real-time PCR - detekce amplifikace DNA](#)
9. [Mikroskopie živých rostlin značených GFP](#)
10. [Fluorescenční mikroskopie \(fluorescenční in situ hybridizace\)](#)
11. [Studium vazby molekul za pomoci anizotropie fluorescence – vazba proteinu a fluorescenčně značené DNA](#)

Pokročilé biofyzikální metody v experimentální biologii

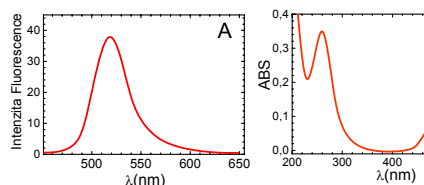
Schematické znázornění metodických přístupů použitých při praktické výuce předmětu

Příprava fluorescenčně značené DNA

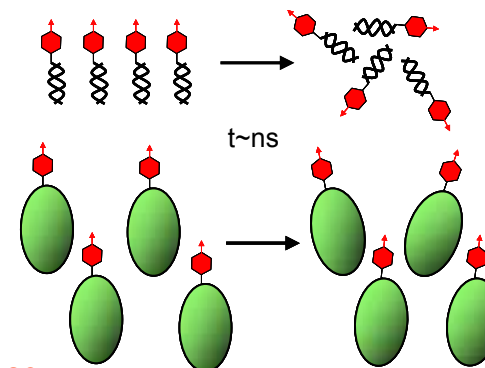
Při přípravě fluorescenčně značené DNA se používá **gelová filtrace** pro separaci nenávaného fluoroforu po značení fragmentu DNA

Spektroskopická charakterizace fluorescenčně značené DNA

Fluorescenční emisní (A) a UV/Vis absorpční (B) spektrum fluorescenčně značené DNA

Studium vazby DNA a proteinu Anizotropie fluorescence

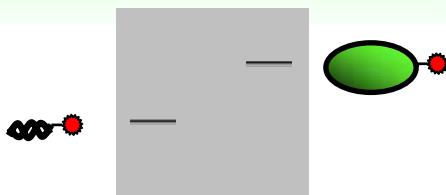
nízká anizotropie

vysoká anizotropie

Excitace

Snížení pohyblivosti po vazbě proteinu => pomalejší změna uspořádání molekul => zvýšení anizotropie fluorescence r

Vizualizace molekul při elektroforetické separaci

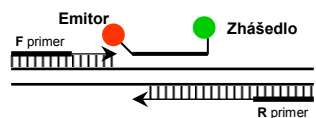

Fluorescenční mikroskopie sledování hybridizace *in situ*

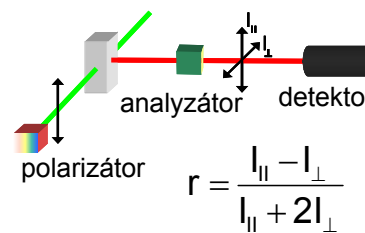

Metafázové chromozómy po fluorescenční *in situ* hybridizaci (FISH)

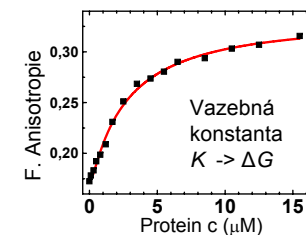
Real-time PCR detekce amplifikace DNA

Intenzita emitovaného záření je přímo úměrná množství amplifikované DNA.

Experimentální uspořádání při měření anizotropie fluorescence r

Záznam změny anizotropie fluorescence r po vzájemné vazbě proteinu a DNA

Příprava fluorescenčně značené DNA

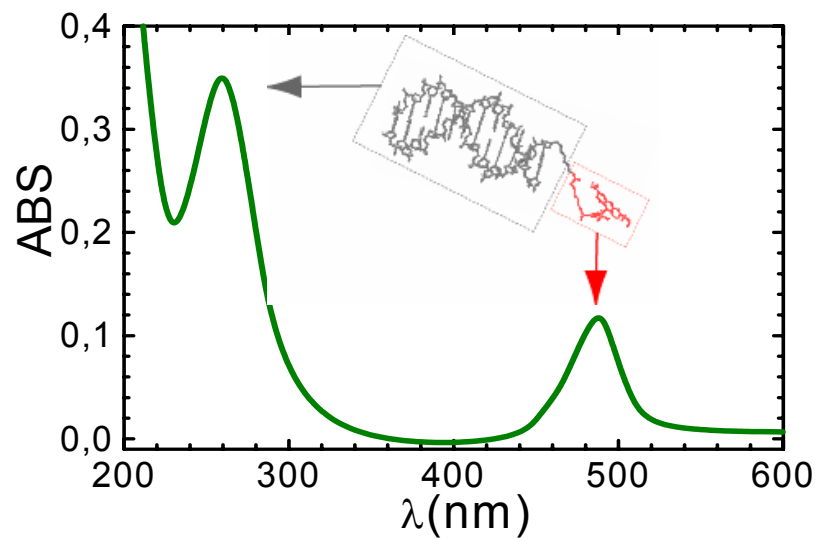
Při přípravě fluorescenčně značené DNA se používá **gelová filtrace** pro separaci nenavázaného fluoroforu po značení fragmentu DNA

Výhody fluorescenčního značení molekul

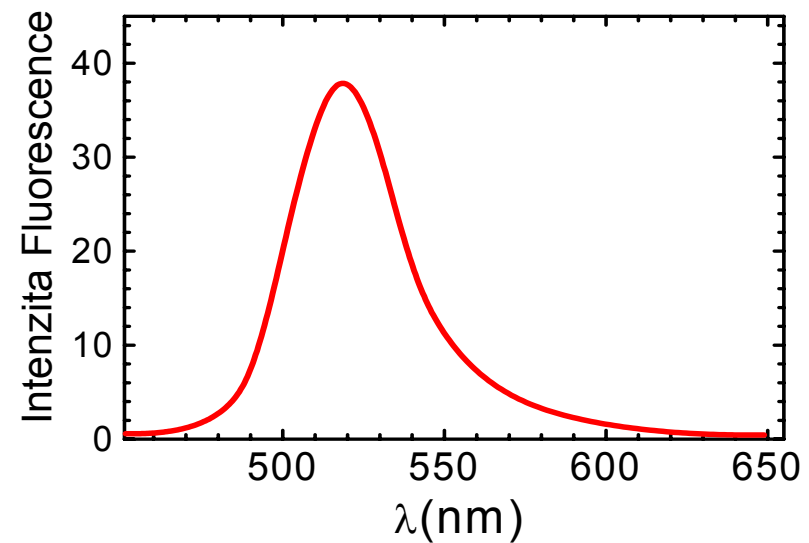
- není nutno pracovat s radioaktivitou
- dlouhá životnost značení
- možnost kvantitativního vyhodnocení množství DNA
- vysoká citlivost

Spektroskopická charakterizace fluorescenčně značené DNA

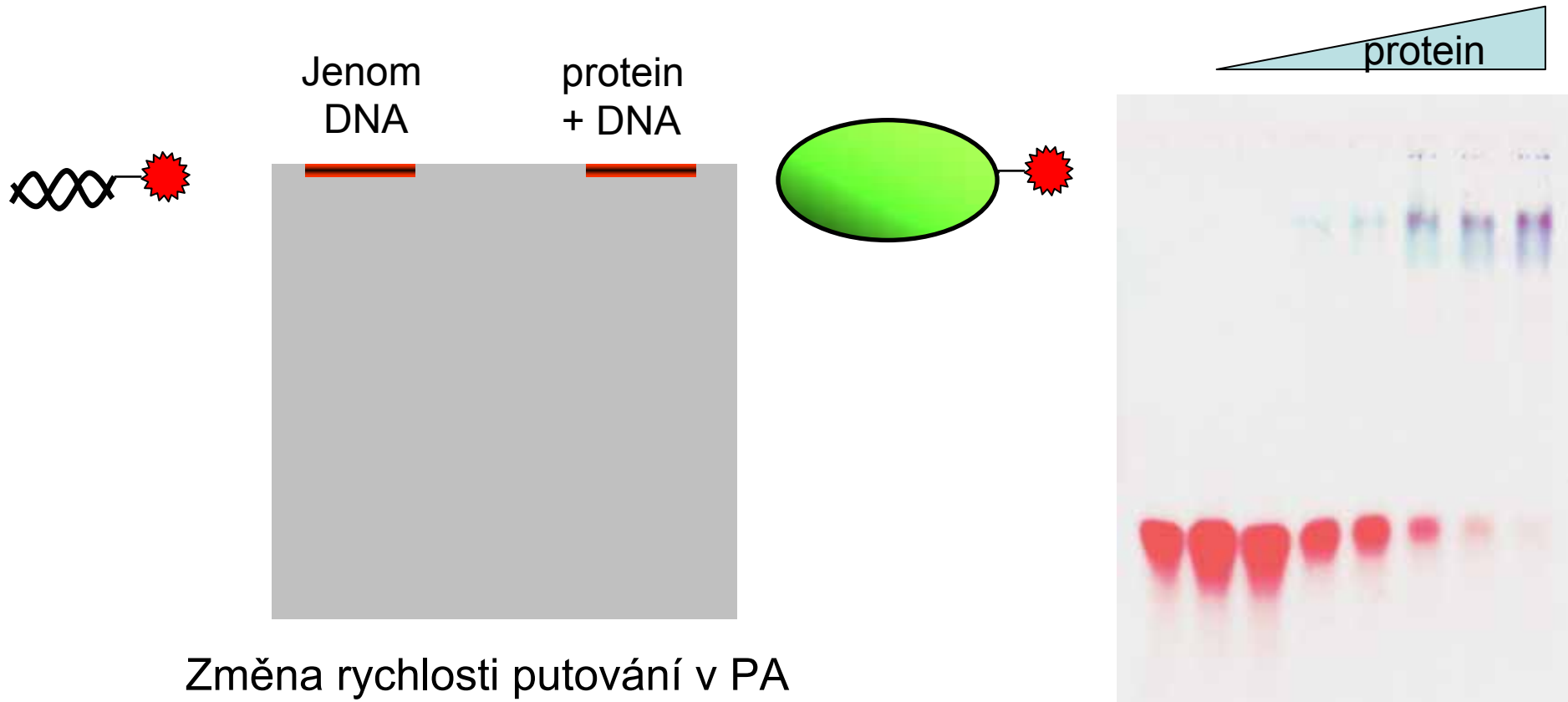

UV/Vis absorbní spektrum (-)

fluorescenční emisní spektrum (-)

Vizualizace molekul při elektroforetické separaci

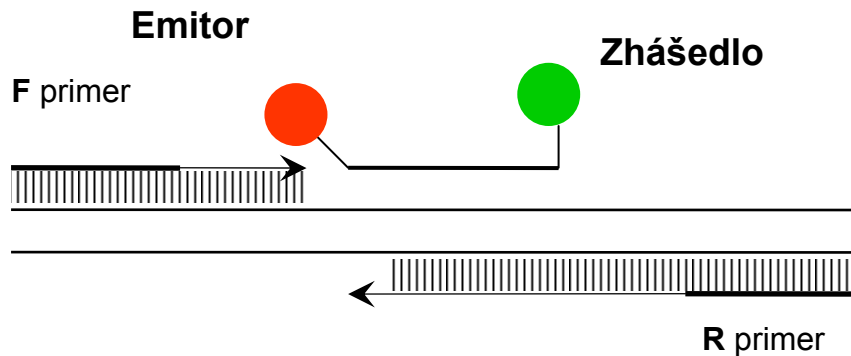

Změna rychlosti putování v PA gelu po vazbě proteinu na DNA

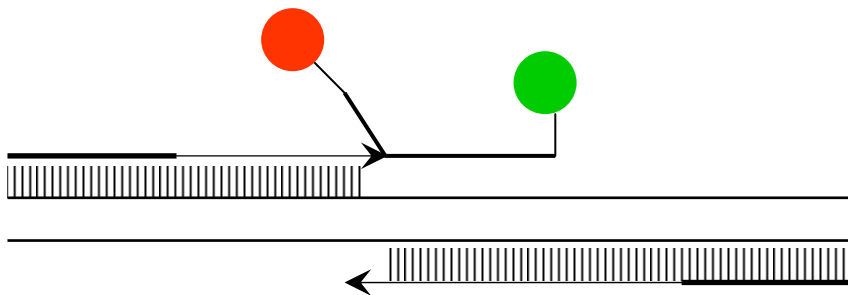
fluorescence
Coomasie

Real-time PCR

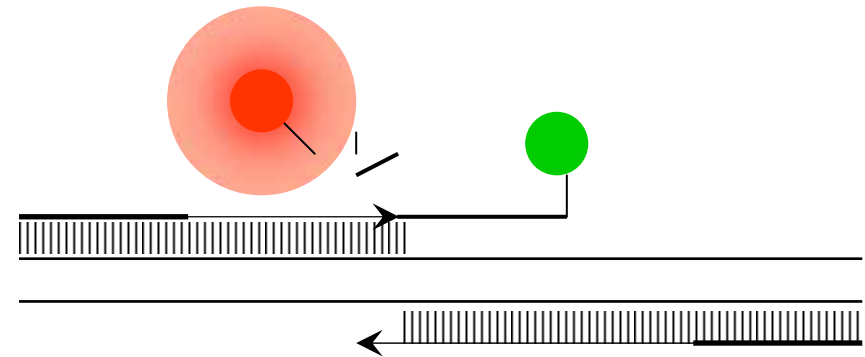
detekce amplifikace DNA

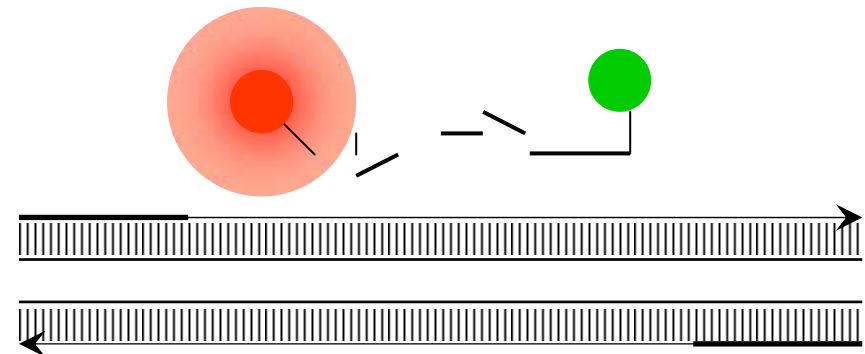
1. Značená sonda se hybridizuje s komplementární sekvencí. Záření Emitoru je zhaseno a není pozorováno.

2. Při polymerizaci dochází k nahrazení sondy novým řetězcem.

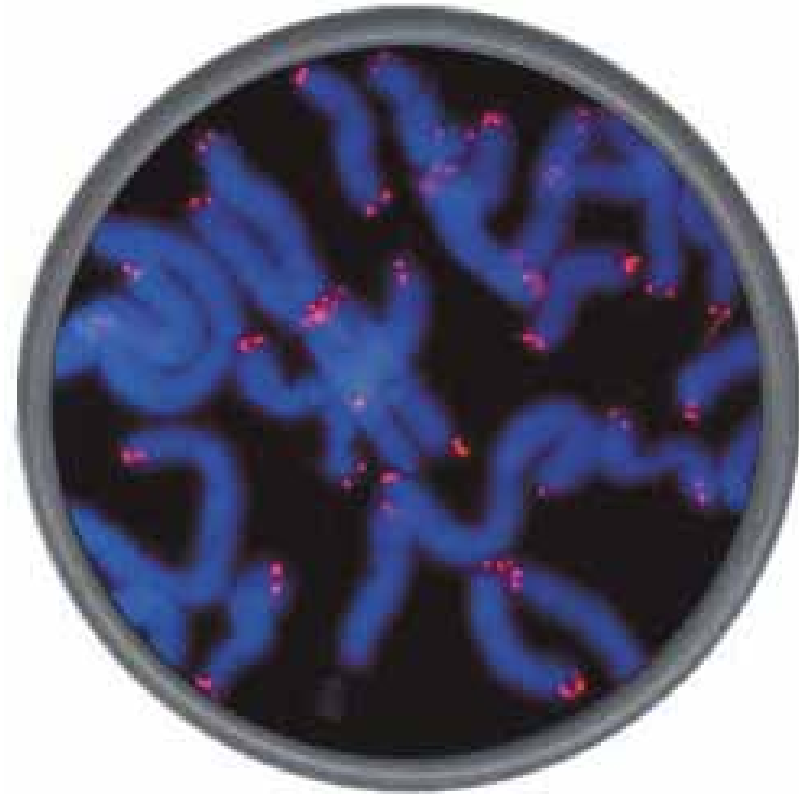

3. Při každém amplifikačním cyklu odštěpuje polymeráza Emitor, jehož záření je detekováno

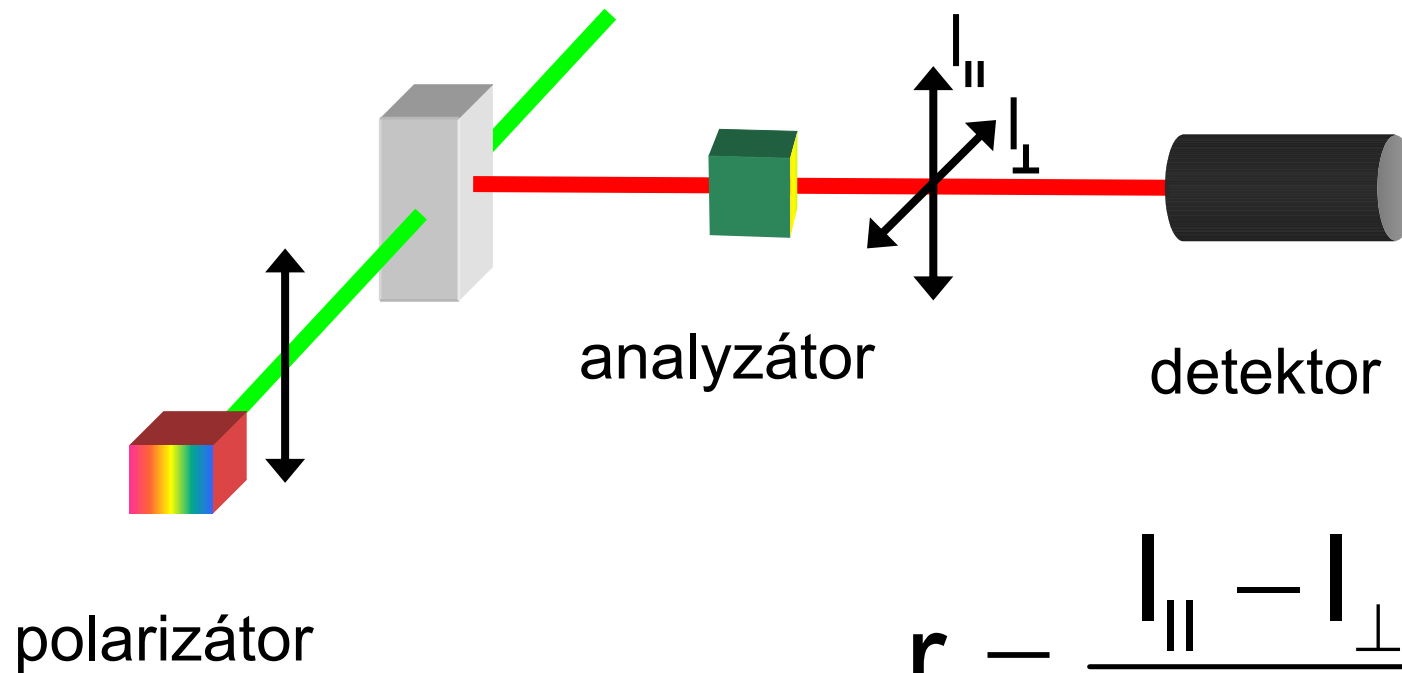
4. Polymerizace je dokončena. Intenzita emitovaného záření je přímo úměrná množství amplifikované DNA

Fluorescenční mikroskopie sledování hybridizace *in situ*

Metafázové chromozómy po fluorescenční *in situ* hybridizaci (FISH)

Fluorescenční anizotropie

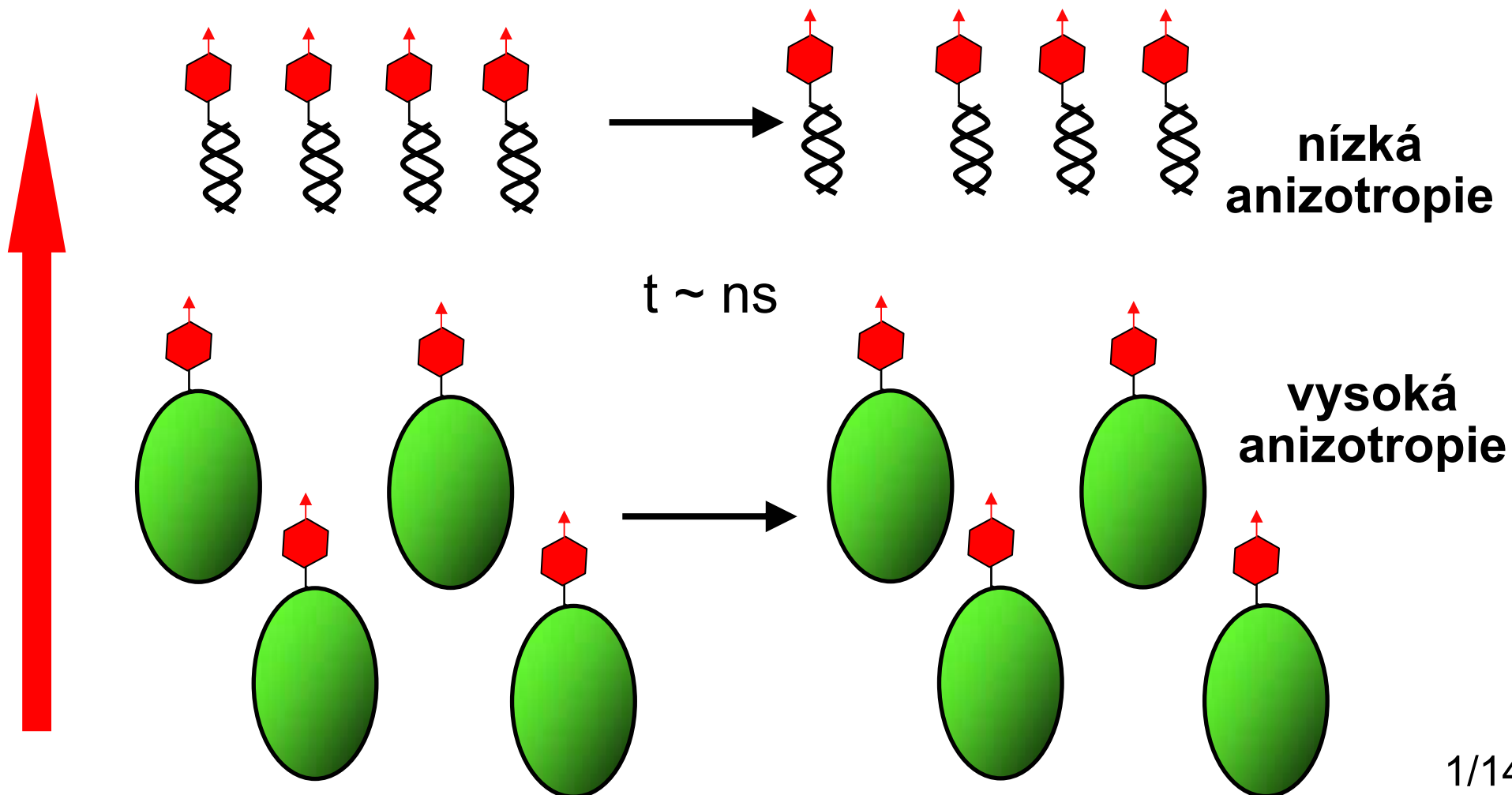

$$r = \frac{I_{||} - I_{\perp}}{I_{||} + 2I_{\perp}}$$

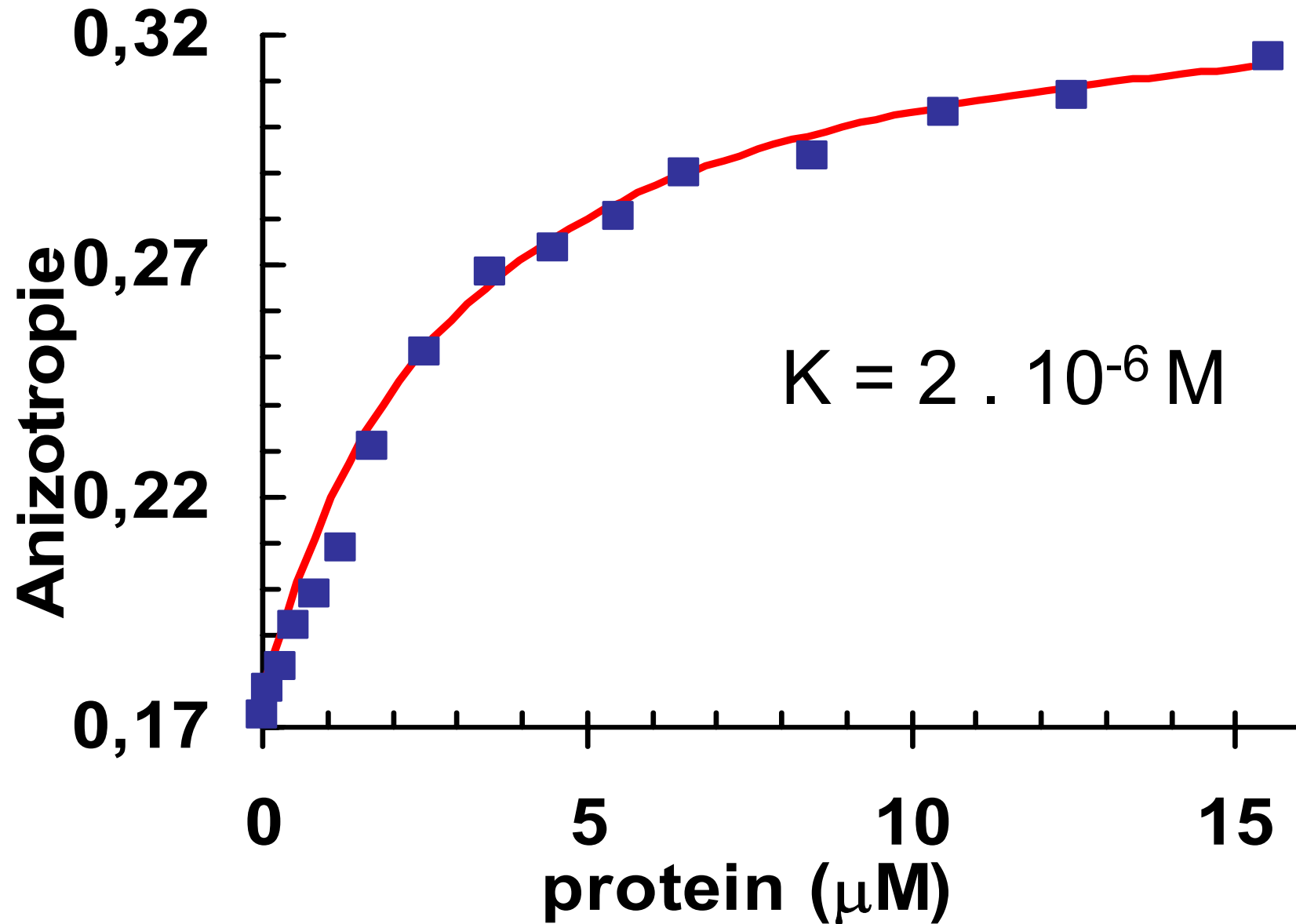
Princip sledování vazby makromolekul

Excitace

Emise

Vazba proteinu na DNA

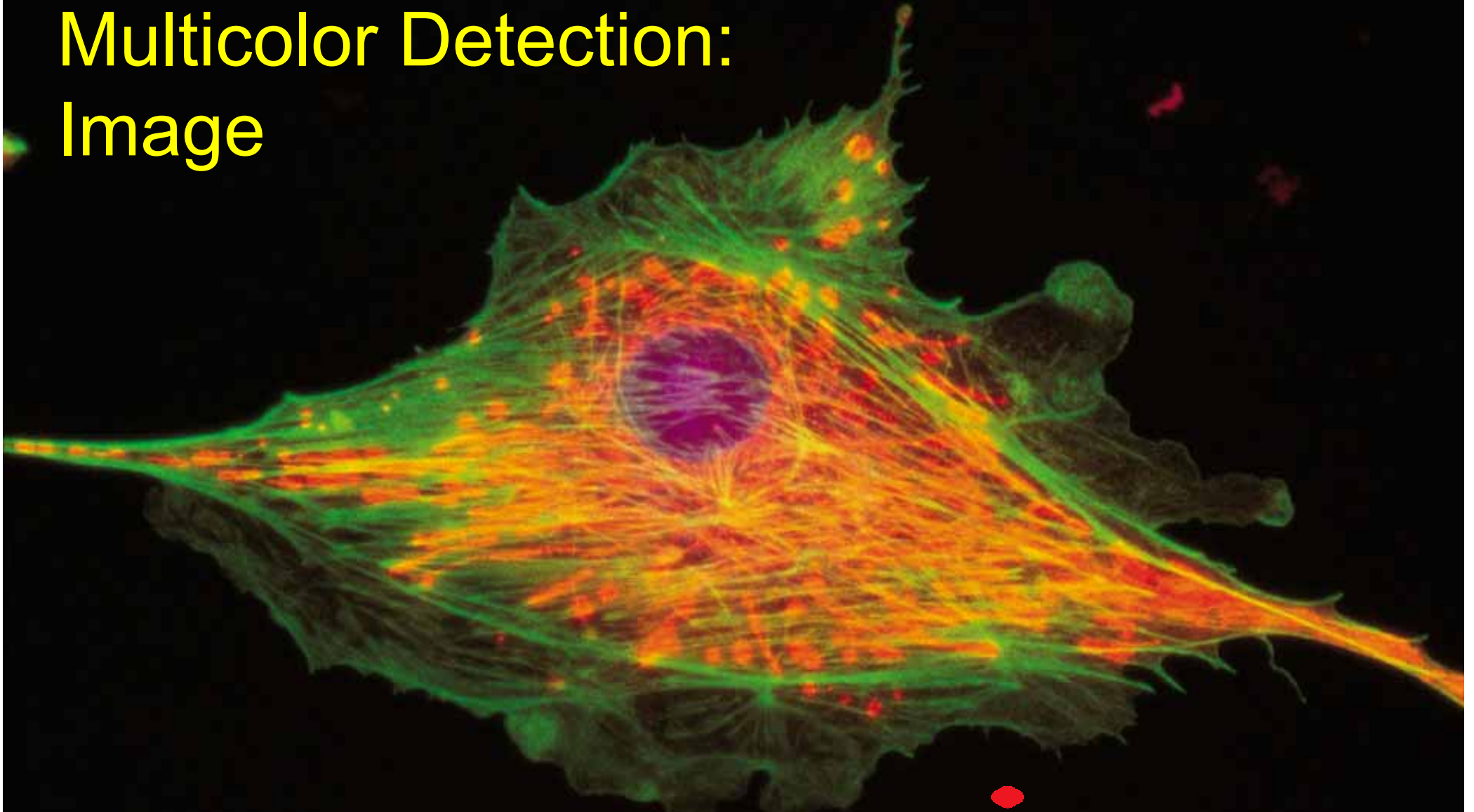

Kde se dají využít získané znalosti?

- Tam, kde se setkáte v praxi s fluorescencí a fluorescenční spektroskopií
- Když máte vzorku **málo** pro klasické metody detekce, zviditelníte si ho pomocí fluorescence
- V každodenní laboratorní praxi
- **V navazujících cvičeních Bi7230c !**

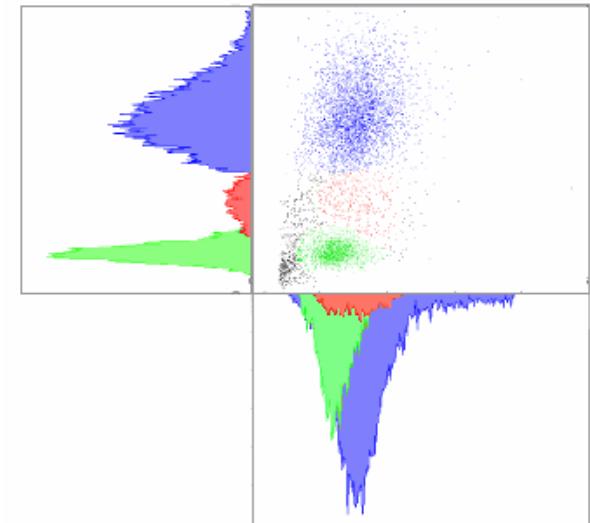
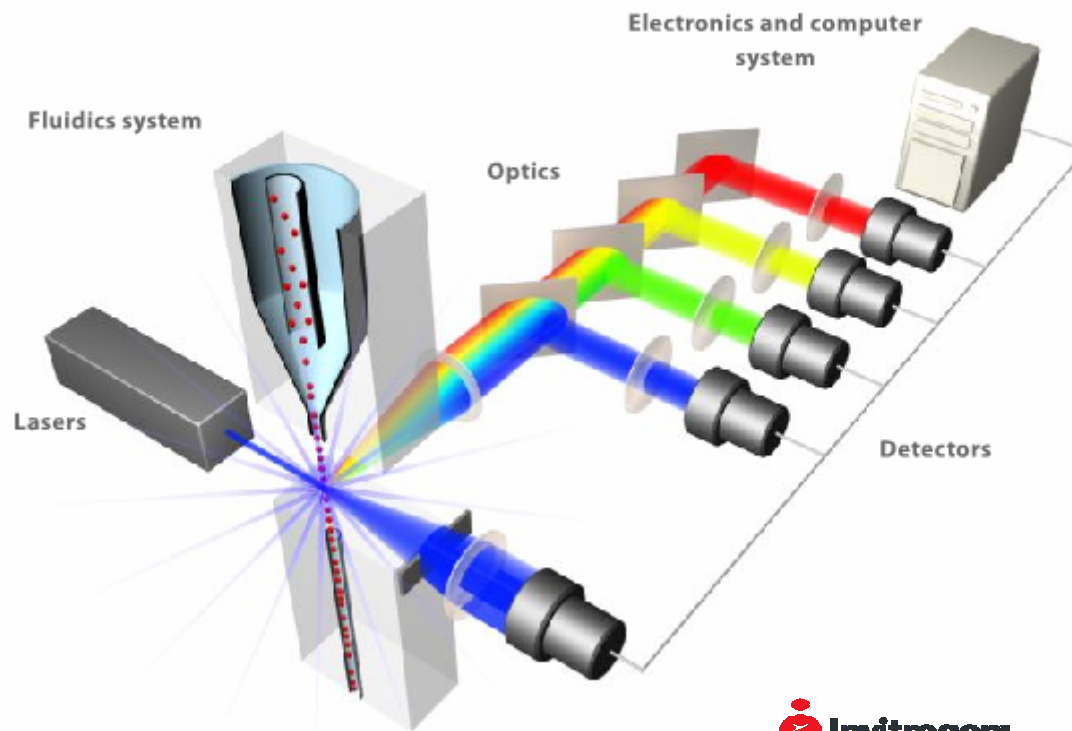
Multicolor Detection: Image

Stain	Target	Color
DAPI	Nucleii	Blue
BODIPY® FL phalloidin	F-actin	Green
MitoTracker® Red CMXRos	Mitochondria	Orange

Průtoková cytometrie - Flow Cytometry

Summary

Detekce každé buňky zvlášť

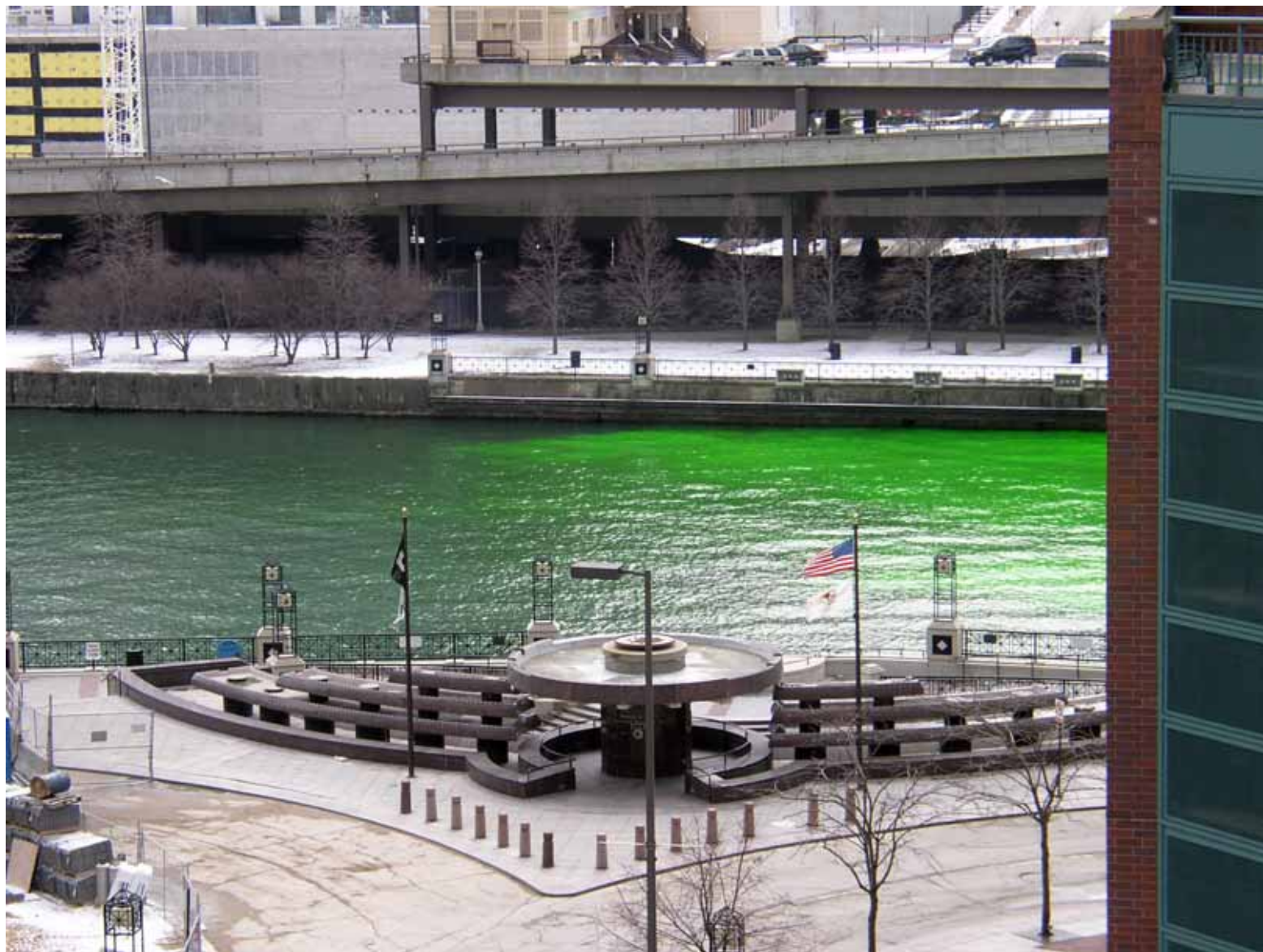
Rozdělení populace buněk podle jejich velikosti a přítomnosti fluorescenčních sond

Biofyzikální přístupy kolem nás

Fluorescence, kde bychom ji nečekali

Příště: Co všechno svítí na diskotéce?

